

ŘEČ K ZAHÁJENÍ VÝSTAVY LENKA HORŇÁKOVÁ-CIVADE: KRESBY,
KAREL ŽÁK: SOCHY
zámek Plumlov, v sobotu 29. března 2008 ve 14.00 hodin

Vážení přítomní,

Vás, příchozí z Plumlova i Prostějova, z naší rodné Hané, a tím víc Vás, ze široka i daleka, od nás i ze zahraničí, Vás představitele veřejného i kulturního života, a na prvním místě Vás, pane kasteláne, inženýre Dolečku, slovem Vás všechny, milí přátelé umění, vítám v tento den i hodinu, na zámku Plumlově. Je mi ctí, ba vyznamenáním, že smím – teď a tady – zahájit tuto naši výstavu, vlastně dvojevýstavu malířky a kreslířky Lenky Horňákové – Civade, a sochaře Karla Žáka.

Řeknu hned: tyto naše dva umělce nepojí jejich – dosti rozličná – generační příslušnost, a ani jejich výrazová a názorová blízkost – leda ovšem okolnost, že oba celou vahou svého přesvědčení lidského, svědomí a vyznání uměleckého se dnes, po všech krisích, slepých uličkách a bludnicích pozdní moderny, postmoderny, post-postmoderny a tak dále, hlásí jednoznačně- a čím dál méně sami – k výtvarnému umění už svým posláním zobrazivému, ctícímu dílo stvoření a vznešenost člověka, kterého Bůh na počátku – jako míru všeho – stvořil přece k obrazu svému. Jinak je ale přece něco spojuje: vystavují tu spolu doma: jako prostějovští rodáci hlásí se oba ke zdejšímu genu loci, konkrétně i k našemu Plumlovu a jeho krásně tajemnému, tajemně krásnému zámku, této heraldické pavěze blízkého Prostějova, jehož starobylost atmosféru je nám ctí právě dnes a právě tady vdechovat.

Nejprve náš hold tradici: Naši zlatoblankytnou, se všemi dary rodné Hané trochu ječmínkovsky spokojenou horizontálu protíná jako výkřik touhy po neobyčejném, po vertikále náš zámek vskutku nevšední, tyčící se nad hladinou zdejších vod od dob svého vzniku – nejprve hrad, pak zámek – jako hrdá výzva. Plumlov! Zhmotněný sen – ničemu nepodobný manýristický skvost mezi všemi našimi zámky, co jich je, a je jich požehnaně! – toto dílo bezpochyby trochu podivínského, ale i navýsost zaujatého a poučeného diletanta a architekta nikoliv profesí, ale z vlastní vůle a rozmaru, Eusebia knížete z Liechtensteinu – je vlastně, jak víme, pouhé torso. Jen jedno křídlo zamyšleného čtvercového korpusu, navíc zbudované v místě nejobtížnějším, staticky namáhaném, na srázu nad jezerem, a ze vstupní strany, té nádherné a bohatě členěné, v celku vlastně nevnímatelné, protože zastíněné centrálním skaliskem se zbytky hradu na vrcholu – ne-li přímo produkt krásného šílenství, tedy aspoň vznešené, knížecí capriccio – výzva věkům, rukavice hozená každé středocestnosti: ale právě takový a ne jiný je každý sen, každý plod vysokého umění, a torsem, výzvou těm kteří přijdou, je vlastně každé umělecké dílo, hodné svého jména. A vskutku, Plumlov od dob Eusebiovy udivoval, přitahoval, fascinoval: nejen žasnoucí mistry úhelníku a olovnice, ale i poutníky za krásou, a všeho druhu umělce, tak třeba palety, rydla i pera, kteří mu vzdávali hold: tak s námi zůstává v nádherné grafice Cyrila Boudy a ovšem i v pyšné, nezapomenutelné básni Bezručově. Výzva, Sen, Závazek: Louka vzkvetlá tisíci květy – Blumen Au, Plumenu: Plumlov!

Paní Lenka Horňáková-Civade, rodačka prostějovská, dnes už po řadu let v Jižní Francii, v levandulí provoněné Provence usedlá umělkyně, malířka a kreslířka, připravila pro nás výstavu ze svých početných kreseb. Zmiňme snad jen dvě fakta opravdu klíčová, patrná ostatně i s jejích kreseb: její ateliérová studia a práci s modelem na škole Beaux-Arts v Paříži,

dnes i na katedře výtvarných umění na Sorbonně a, především, její spolupráci s taneční školou Choréart v Bonnieux.

Právě odtud, můžeme-li hádat, plyne její poučenost, zaujetí, inspirace světem baletu, konkrétně pomíjivou, křehkou a prchavou, a přece pod víčky a hluboko v srdci malířky zůstávající krásou tanečnic, labutích šíjí i zas exaltovaně vypjatých, vzdušných linií jejich těl, kreslících jako do písku a píšících na vodu plynoucího okamžiku své signum krásy. Z milovaných vzorů, které paní Civade uvádí, jsou jí nejmilejší oni francouzští mistři z dob těsně před nástupem moderny, z období Belle époque, ale z nich je naší kreslířce s jejím racionalismem, kázní a sebekontrolou nejbližší ten nejcitlivější, nejevčetnější a současně nejklasičtější z nich, velmistr zkratky a pohybu, Degas, Degas křehkých pastelů. Také barevnost, a technika paní Civade je nejbližší pastelu – jeho pelu a vzletu jako křídel motýlích: pouze barevnou tóninu redukuje nejčastěji do základní pleťové inkarnátu a tělky, černě vlasů, a pak už jen do vévodčího šarlatu, tmavokrvavě červeného, a jako španělského, těžkým vínem vášně nadýchlého kraplaku, všech těch vznícených, rozevlátých, jakoby v rytmech Bizetovy Carmen vířících a barvami, tvary často jen črtanými, napovězenými – jak jinak – v plnosti pohybu rytmem a melodií hýřících suknic, závojų a rouch. Pohyb ! A nemusíme být zrovna Herodové, nemusí tu před našimi zraky tančit Salome. Ty kresby jsou oslavou nejen bohyně Terpsychoré, ale i, a to především, čistoty a cudnosti jejích kněžek. Oslava nádherné – a přece věčné – pomíjivosti, líbezného plamene, který trvá: jakmile jednou svou vznešenou kázní, svým smyslem pro řád rozničil svou krví naše srdce.

Už ze své podstaty jsou pravým opakem kreseb paní Civade sochy druhého našeho vystavujícího, závratně mladého Karla Žáka, Prostějovana rodem, domovem Plumlovana, tvořícího dnes hlavně na hradě Bítově. Je mu právě 22 let, ale neotáčejme se příliš, v tomto věku mistři renesance už tvořili zázraky. Ani on není začátečník: právě začíná. Hvězda jeho mimořádného talentu, čili vkladu, daru Božího, ryzí ražby a vzácného kovu, rozžhaveného do běla, prudce stoupá, nejen nad Plumlovem jako opravdová Nova, a i mnohé znalce a umělce zůstává plně uznání, obdivu, úžasu. Ale ovšem, zas jiné, zastánce anti-umění – jak jinak – plně nepochopení a odporu. Ač zatím nestačil zvolit žádnou školu, a i když víme, že každý umělec musí být nejprve sám sebou, Žákem především svým, vede jeho ruku zřetelně Bůh Duch Svátý. To dokazují i nevěřícímu světu jeho hrnouce se zakázky, tak bysta Dagmar Havlové pro Divadlo na Vinohradech v Praze, rozpracovaný portrét Otokara Březiny objednaný ke 140. výročí jeho narození pro mezinárodní březinovskou konferenci - a pak, v bronzu – nejspíše pro aulu brněnské Masarykovy University, svoji náruč mu dokořán otvírá vlast umění a krásy, Italie (Italia Bella!), kam vytvořil pro chrám ve Vazii sochu Madonny delle Grazie, Prostřednice Všech Milostí, kterou má teď zjara ve Vatikánu požehnat sám Benedikt XVI. Měl jsem to štěstí být na jeho italské pouti s ním: Mistři dávných dob, sochaři starého Řecka, i sám Michelangelo, Bernini, i ti novější, Canova, přijímali ho jako rodného, a z lesku, ale i tvrdosti svých mramorů k němu hovořili. A on jim odpovídal. A ještě odpoví !

Ale držme se při zemi. To desatero soch, co jich tu dnes ve zdech plumlovských, v koridoru času, před námi stojí, je vskutku opakem každé iluze, vší, i té sebekrásnější prchavosti, všeho míjení, pohybu. Až na postavu Hyakintha pro olomouckou Universitu jsou to samé portréty, podobizny. Nerozebírejme je, spíš se do nich němě vhrůžme. Jako znovuvyznavač a tvůrce skutečného výtvarného umění, totiž toho – už svým posláním – zpodobivého, čili figurativního, jak Žák mistrem podoby člověka, ne té vnější, ale člověka jako obrazu Božího, tělem učiněného, onoho od dob Adamových nám všem povědomého pravzoru, zákonného tvaru, zkrátka vskutku božského výtvaru opravdového umělce, oživeného – a v pravdě krásného – jen duchem. Jenom duší – slávou své nesmrtelnosti. Ale, ač autor portrétních byst,

Karel Žák není ani coulem vypravěč, žánrista, v nitru člověka se přehrabující psycholog. Jeho portréty mají svou definitivnost, tragiku i slávu, plnost svého gesta, a my se tak o jím portrétovaných dovídáme to jedinečné a podstatné, to co nepomíjí.

Zanechme však pro dnes rozboru. Spíš se zeptejme: Kam vede tato Alej Soch? Trochu si zaprovokujme: chtěl jsem říct zaprorokujme! I sochař Bohem sebenadanější musí žít, aby tvořil, tvořit, aby žil – a to lze v posledním slova smyslu jen zakázkami, tím, že společnost, veřejnost jeho sochy chce: Majakovskij tomu říká společenská objednávka. Jaké je poslání sochy! Karel Žák ve svém právě vyšlém interview pro Prostějovský Večerník – ten si musíte přečíst! – říká, že středem skutečné kultury má být, byla vždy architektura. Ano, ale doplňme to: srdcem tohoto středu, samého kultu, byla vždy socha: tam v cele chrámu vtělené božstvo, Bůh učiněný Tělem, a tam venku, před chrámem, na fóru pak duchem a posláním obzvláště obdařený vládce, osobnost, velký člověk: co obraz slávy a neobyčejného důstojenství svého, protože – a jen potud, pokud i – toho nezapřeneho, ale oslaveného majestátu božského.

Kam však v papučích na bál. Co počít skutečnému sochaři, zrozenému tvořit sochy člověka jako obrazu Božího, a tedy v legitimním kánonu umění zobrazivého, figurativního – uprostřed Augiášova chliva vši té moderny, postmoderny, post-postmoderny a všeobecného výprodeje všech hodnot, který nás obklopuje – a přiznejme si, zevně i uvnitř otravuje, a – mírně řečeno – už trochu unavuje. Kde má dnes na veřejnosti místo socha - ? - , když místo ní všude trčí a nám všem zavazují tak zvané „abstraktní“, svévolné výtvořky, lhostejně trpěné, k jejichž „poučené“ konsumaci bychom nejprve museli každý vypít až do dna hektolitry sofistických teorií, a k tomu navrch shlat celé stohy katalogů, jimž se raději vyhneme, a u nichž nanejvýš zvedne nohu nějaký ten pejsek.

Než jak se zdá, i tady, a nejen u nás – i když s pomalostí hodnou skutečného Hanáka, jen za sotva slyšitelného klapotu Božích mlýnů – dochází k jakési renesanci hodnot. Skoro bych si zoufal, ale přece jen uvedu jedno podobenství, vzaté ze života, a z novin. Někdo z vás možná zná ono sousoší visící ve vstupním prostoru pražské Lucerny: nohama vzhůru zavěšená socha šíleného jezdce, rajtujícího ne na hřbetě, ale na břichu svého koně. Tu sem dala, jak už se málo ví, poříditi majitelka Lucerny, manželka Ivana M. Havla, paní Dáša Havlová s tím, že tu bude viset tak dlouho, než někdejší Země koruny České, to jest České království a naše markrabství moravské, znovu najdou svou důstojnost v močále dnešního bezduchého konumu a babylonu pahodnot, a než se vrátí k tradici, skutečné kultuře, vládě hodnot, k svému Bohem pomazanému vládci, a - jak je o tom tato švagrová někdejšího presidenta z hloubi duše přesvědčena - také na náš svatováclavský stolec konečně zas usednuvšímu dobrému vládci, knížeti ducha, králi. Naší těžce vydobyté demokracii, jak se zdá, skutečně nejspíš něco chybí.

Nemusí to ovšem být hned vladař pozemský: postačí úplně – a jestli máte někdo lepší typ, nenechávejte si ho pro sebe! – vladař srdcí, Christus Rex, Kristus Král, Cor omnium cordium, Srdce Srdcí, sám střed a smysl všech Věcí. A také jediný, vlastně hned trojjediný důvod, smysl a svorník – naší Evropy jako velmoci kulturní a jen pak geopolitické – Evropy Antické, Evropy Zákona Starého i pak Nového, nás všech vlasti odedávna, současné a hlavně budoucí, do níž se dnes všichni hrneme, zapomínající na to jedině podstatné: její žijoucí, tepem nás všech bijící srdce. Na jejího, kéž nám všem společného, Ducha: jediného, který oživuje. Národy, natožpak kontinenty žijí jen těmi ideami, které je vytvořily, upomíná nás – s prstem ne nadarmo vztyčeným vzhůru – náš – jistě ne monarchista – ale monarcha – tatíček Masaryk.

Ano, Smysl! Důvod, proč žít: ale ten potřebujeme všichni – a protože prý jsme národ atheistů, tedy: pro koho ne Bůh učiněný člověkem, aspoň člověk nadaný nejvyšším důstojenstvím – dávno postrádanou, jenže opravdovou Láskou a Pravdou a jen potud Láskou a Pravdou, pokud i Krásou, skutečnou krásou a Slávou Člověka, zkrátka tím, co dělá člověka člověkem a ne krvelačnou šelmou, bezduchým darwinovským predátorem.

A teď ta zpráva z novin: ve včerejších, předvčerejších Lidových novinách dává se z Brna slyšet někdejší primátor, nyní senátor – Richard Svoboda, že hodlá vypsát soutěž. Chce pořídit sochu pro Brno – jezdeckou sochu Markrabího Moravského Jošta, tedy – říkám já – symbol důstojenství člověka, sedícího ne vzhůru nohama na břicho nízkých vášní, ale pevně na koni, v sedle svých mužných ctností, první jezdeckou sochu v Brně vůbec i první jezdecký pomník tohoto skvělého Markraběte, dosud nepřekonaného vladaře Moravy, té naší země trapnotragické, protože i naší vinou osiřelé po duchu, už ani na mapě neexistující, přesto a právě proto však, a všemu navzdory, pomník naděje a vzdoru nás všech, muže vytříbeného ctnostmi, zoceleného činy, urozeného původem, v jehož žilách kolovala, a ba i v tom bronzu musí tepat krev jeho vznešeného postulátora, našeho Otce Vlasti Karla IV. A senátor Svoboda doslova píše: Nechci sochu abstraktní!, ale takovou, v níž každý pozná Jošta a jeho slávu! A dál, po smyslu: žijeme jen a jen svým povědomím národním, lidským, všelidským, důstojností člověka, mythem, jen Duchem – ale ten je třeba neustále dmychat, tvořit, a běda, když tato všeoživující výheň ducha pohasne! Ale tu nelze žít bez Umění, tohoto opravdového daru bohů, jediného dárce nesmrtelnosti člověka tady na zemi.

Nuže! Nevede právě tudy někudy cesta – neústí až sem k nám tato naše alej, Alej Soch Karla Žáka, a i celá naše plumlovská výstava? Malíř, Sochař, Architekt, byť sebegeniálnější – nesvede nic, nebude-li tam, u východu z výstavní síně, za okny jeho ateliéru, na náměstích i v lodích chrámů, místo pro něj a jeho – opravdové kultuře, kultu Dobra, Pravdy a Krásy zasvěcené – dílo, nebude-li jeho v mramoru a bronzu, v každém monumentu kovu trvalejším skryté, o to horoucněji však bijící srdce přijato ve vsí pokoře a radosti srdcem naším, nebude-li mu odpovídat tento chorovod našich srdcí a v něm – Cor cordium omnium, božsky důstojné – protože nehynoucí krásou, již může dát jen pravé umění – oslavené Srdce člověkovu, srdce Člověka Učiněného hodným bohů, Synem Božím.

Jen my sami, jenom opravdové společenství srdcí hořících touhou po důstojnosti člověka tady u nás v zemích Koruny české, v našem markrabství moravském, a bohdá i my dnes a zde na staroslavném Plumlově rozhodneme, a už teď rozhodujeme, jak to chceme mít: zda nadále Augiášův chlív anti-umění, zda dál stojatou, barvami všech jedů hrající bažinu všech těch, kteří milují a činí Lež, a zda dál i babylonský chaos a změtení jazyků, kde každý jen tu svou má za jedinou, nebo chrám, chrám toho nejlepšího, nejvyššího v nás, co nás přesahuje a vede vzhůru, a v něm nehasnoucí kult toho nesmrtelného v člověku, toho co nepomíjí, opravdovou kulturu. Vždyť – a to říkám v ÓPé-áckém Prostějově – Krejčího dělá jen Zákazník – a jen velký čin, žízeň veškerenstva po Cestě a Pravdě, Vzkříšení a Životě dělá Hérakla. A říkám to právě teď po Velikonocích: teď kdykoliv po Velikonocích, kdy Míjí Velká Noc Ducha A Hrob Mrtvého Boha Je Prázdný. Jen Mistr Národ Vskutku Vzkříšený, To jest My Všichni – si Dělá, si Tvoří – a jen My všichni si tvoříme, a dej Bůh stvoříme – svůj Kredit – svůj navěky Příští a Hojný – Poklad, Svě Učedníky, své žáky a Následníky, pokorné Dělníky i vznešené Tvůrce své slávy na národa roli dědičné, na nivě Krásy, kvetoucí nivě Krásy – Blumen Au! – hodné toho jména: svého Žáka!

- jK -